

Sceptycyzm wobec nauki w kontekście ideologii i światopoglądu

Aleksandra Zajas

Streszczenie

Sceptycyzm wobec nauki charakteryzuje się odrzucaniem dobrze ugruntowanych faktów naukowych z powodów pozamerytorycznych, które nie są naukowo uzasadnione (Lewandowsky i in., 2013b). Współcześnie w świecie zachodnim, także w Polsce, przyjmuje on często trzy formy: denializm zmian klimatycznych, odrzucanie teorii ewolucji i sceptycyzm wobec szczepień ochronnych. Odwrotną miarą sceptycyzmu wobec nauki jest pozytywna wiara w naukę. Przyczyn sceptycyzmu psychologowie społeczni upatrują przede wszystkim w czynnikach związanych z indywidualnym światopoglądem i ideologią (Hornsey i Fielding, 2017). Na podstawie teorii wybrałam jako czynniki objaśniające sceptycyzm wobec nauki: religijność, orientację polityczną i preferencje wartości. Spodziewałam się, że pozytywnie związane ze sceptycyzmem i negatywnie związane z wiarą w naukę będą: religijność, konserwatyzm i prawicowość oraz preferencje wartości: bezpieczeństwo, przystosowanie i tradycja. Założyłam także, że akceptację i poparcie dla nauki reprezentować będą wartości: życzliwość, uniwersalizm i kierowanie sobą. Przeprowadziłam trzy badania korelacyjne, w których związki między zmiennymi testowane były za pomocą hierarchicznej analizy regresji (Badanie 1 i 2) oraz modelowania równań strukturalnych (Badanie 3). Wyniki pokazały, że osoby religijne były mniej ufne wobec nauki w ogóle i dlatego wyrażały nieufność wobec teorii ewolucji i szczepień. Osoby o poglądach konserwatywnych i prawicowych również cechowały się obniżonym zaufaniem do nauki, przy czym w kontekście prawicowości większą rolę odegrał wymiar kulturowy, wyrażający się poprzez

fundamentalizm religijny i ksenofobię, niż wymiar ekonomiczny, wyrażający się w podwymiarach antyinterwencjonizmu i akceptacji kapitalizmu. Spośród typów wartości największą mocą predykcyjną we wszystkich badaniach cechował się uniwersalizm, którego preferencja była pozytywnie związana z akceptacją nauki, świadomością istnienia zmian klimatycznych oraz akceptacją teorii ewolucji. Nie udało się potwierdzić zakładanego związku preferencji życzliwości i kierowania sobą z postawami wobec nauki. Preferencje bezpieczeństwa i przystosowania miały natomiast odwrotny związek ze sceptycyzmem od zakładanego – były one głównie negatywnie, a nie pozytywnie związane z odrzucaniem nauki. W dwóch badaniach ujawniła się także rola wieku jako istotnego czynnika objaśniającego postawy wobec nauki – osoby starsze były bardziej sceptyczne wobec teorii ewolucji, ale pokładały większą wiarę w naukę w ogóle.

Słowa kluczowe: sceptycyzm wobec nauki, światopogląd, denializm klimatyczny, antyewolucjonizm, sceptycyzm wobec szczepień